

TUJE PESMI V SLOVENSKI BESEDI

Ureja Janez Menart

Iz amoretov Edmunda Spenserja

Prevedel in uvodne besede napisal Marjan Strojjan

Ko je bil Edmund Spenser (1552—1599) star šest let, je po Edvardu VI. in mračnem razdobju kraljice Marije zasedla angleški prestol Elizabeta I., katere vladavina je poimenovala obdobje angleške renesanse, dobo največjega razcveta in najvišjega vzpona angleške poezije. Z izjemo dramatikov velja Spenser za tedaj največje pesniško ime. Večina njegove slave počiva na alegorično zgodovinskem epu *Vilinska kraljica*

(*Faerie Queene*). To je v t. im. Spenserjevi kitici zložena nedokončana pesnitev, ki pa so jo že od nekdaj brali le v odlomkih, ker je, kljub temu da obsega le šest od nameranih štiriindvajset knjig, še vedno za kakih pet knjig predolga. Svoje prvo pesniško delo *Pastirski koledar* (1579) je Spenser posvetil Philipu Sidneyju, na katerega se je navezal, ko je istega leta stopil v službo k njegovemu stricu grofu Leicesterskemu. Čeprav so *Koledar* nekaj časa pripisovali kar Sidneyju, je videti, da je uspeh dvanajstih eklog, združenih pod gornjim naslovom, prinesel nekaj časti tudi pravemu avtorju, saj ga je že naslednje leto lord namestnik Grey vzel s seboj na Irsko za tajnika. Vendar je mož prišel z dežja pod kap: to je bil čas velikega upora Desmondov zoper krono in Spenser je bil neposredna priča poraza Angležev pri *Glenmalurju* in pokola svoje *Smerwiške garnizije*. Po odhodu lorda Greya je zamenjal nekaj manjših častnih služb, potem pa se je v srečnih okoliščinah dokopal do glavnine Desmondovih posesti v Munstru z graščino in ostanki gradu *Kilcolman* v *Corku*. Tu ga je 1589. obiskal tedaj že vplivni *Walter Raleigh*, ki je Spenserja, potem ko mu je ta pokazal prve tri knjige svojega epa, odvedel na londonski dvor in ga vpeljal v kraljičino družbo. Že naslednje leto so izšle prve tri knjige *Vilinske kraljice*,

posvečene Elizabeti, leto kasneje pa še njegove Tožbe, ki so avtorja dokončno utrdile na pesniškem prestolu njegove dobe. 1594. se je, spet na Irskem, drugič poročil, to pot z Elizabeth Boyle, ki ji je posvetil tudi zbirko Zaljubljenih sonetov in Svatbeno pesem (*Amoretti and Epithalamion*), ki sta skupaj izšli leta 1595. Leto kasneje ga najdemo zopet v Londonu, kjer je nadzoroval uredniška dela in izdajo vseh šestih knjig svojega epa, hkrati pa izdal tudi Štiri himne lepoti in ljubezni ter svojo Zaročno pesem (*Fowre hymnes, Prothalamion*). Že na pomlad 1597. se je znova vrnil na Irsko, ki pa mu je tedaj še zadnjič pokazala zobe. Istega leta je namreč izbruhnil nov upor pod vodstvom Tyrona — Hughja O'Neila, in ko so Angleži izgubili bitko pri Yellow Fordu, se tudi Munster ni mogel dolgo držati: Irci so Kilcolman požgali, Spenser pa je skupaj z ženo in dvema otrokoma za las ušel smrti, medtem ko mu je najmlajši živ zgorel v plamenih. Tega udarca ni prebolel; vrnil se je v London, kjer je naslednje leto umrl.

Amoretti so manj znano Spenserjevo delo, pa kljub temu nemara njegova najbolj sveža stvaritev. Z velikim poslušom za tradicijo in konvencijo petrarkizma pesnik povzema poglobitve motive italijanskega vzora in jih kombinira z lastno učenostjo in jezikovno spretnostjo. Vpliv Petrarke in Du Bellaya podreja, zlasti v izboru besed, Chaucerjevi pesniški tradiciji, zaradi česar deluje Spenserjev jezik v primerjavi s pesniško govorico njegovih sodobnikov nekolikanj zastrto in nenavadno, pa vendar v celoti skladno in čustveno prizadeto.

Daj, Vigred mlada, ti glasnica kralja
 Ljubezni, čigar bojni grb krasi
 cvetje vseh vrst, kar zemlja ga poraja
 in ga v razkošnih barvah uredi —
 daj, pojdi k njej, ki lágodno leži
 v polsnu v sobanah zimskih, in povej
 ji, da ta srečni čas še zamudi,
 če za lase¹ ne ujame ga čimprej.
 In naj pripravi se, ji zapovej,
 in kralja z ljubko družbo pričakuje,
 da vse, ki par zaspali so doslej
 s pepelom² čiste rose brž posuje.
 Pohiti, draga, mladi čas beži,
 nihče ne vrne ti minulih dni!

*

Krivični bog ljubezni, s kakšnim pravom
 in le čemu pestiš me vsak dan huje,

¹ če za lase ne ujame — Čas so slikali kot mladeniča s kodrom, za katerega ga lovi Priložnost

² s pepelom čiste rose — posipanje s pepelom je znak žalovanja

da ona srečna vlada svojeglavo
 in zviška se obema posmehuje.
 Glej jo, kako tiranka se raduje
 pustošenju, ki njen pogled ga žanje,
 ko vdana srca v sužne spone kuje
 in tebi jih izroča v maščevanje.
 Spreglej, o bog, že vendar to ravnanje
 in ji pogled, ki cvet svetá kosí,
 ponižaj k revežu, ki tebi vdan je,
 naj v črnih bukvah vpisana stoji!
 Da tudi jaz se bom nekaznovano
 igračkal z njo, kot zdaj se ona z mano.

*

Ponosna drža, ki ji stas krasi,
 ko lepi svoj obraz upre v višine,
 pri tem pa proti tlom spusti oči,
 razkriva skladnost duše in vrline —
 od skromnosti do hladne veličine.
 Zakaj, ko k zemlji svoj pogled upre,
 opomni jo njen duh, da lépo mine,
 da prah se v prah povrne in zamre.
 A njena vzvišenost, se zdi, spočne
 prezír nad svetom, saj v nebo bi rada,
 pa zemljo pod seboj prezirno tre,
 ker rajske misli z blatom ji obklada.
 Ponižno kdaj še name se ozri,
 da te ponižnost vzvišeno stori.

*

V tem svetem času posta in molitev,
 ki širni svet s pobožnostjo navdaja,
 še jaz se za pobožno počastitev
 svetnice svoje naj predam do kraja.
 Že v duši mi njen lepi tempelj vstaja,
 kjer v slavi vsej podoba nje žari
 in noč in dan kot svečenik obhaja
 jo misel, ki le dobro ji želi.
 In tam izviro mojih srečnih dni
 naj v spravní dar prelep oltar zgradim

in nanj srce, plamteče od strasti
 in čistih želj, ji vdano položim.
 O sprejmi ga in shrani ga, boginja,
 naj ti najdražja tvoja bo svetinja.

*

Nikar v zrcalu³ iz čistega kristala
 ne zrite več, gospa, v svoj ljubki lik
 in v meni, v meni se bo prikazala
 podoba vaša, vernejša od slik.
 In v srcu bo — čeprav njen rajski mik
 oko bi zemsko komaj moglo zreti —
 Ideja⁴ vaših čudežnih oblik
 nebeško lepa smela preživeti.
 Če v vaši trdosrčnosti zakleti
 je moja bol bi ne meglila, znala
 podoba vaše ljubkosti žareti
 bi bolj lepo in čisto od kristala.
 Če jasno hočete se zreti v meni,
 odstrite vse, kar vam temni žar pomračeni.

*

Na Odru tega našega sveta
 me draga kot Gledalec leno zre,
 kako talent svoj mučim, da igra
 mi vloge, ki jih zna in ki jih ne.
 Ko v sreči se Komedija začne,
 razposajen ves v smeh se prelevim,
 a brž ko moja radost bol zastre
 Že v Tragediji svojih muk trpim.
 A ona mirno zre, kot da sem dim,
 ne vzradostí je smeh, bol ne skeli:
 če smejem se, se muza, če ječim,
 pa zmerom bolj zakrknjeno smeji.

³ v zrcalu — podoba z zrcalom je pogosto stičišče francoske in italijanske petrarkistične in renesančne ljubezenske poezije — tu se Spenser opira predvsem na Tassa, vendar je zaključek soneta povsem izviren.

⁴ Ideja vaša — ne gre toliko za idejo v platonističnem smislu, ampak prej za duševno zrenje konkretne telesne oblike.

Kaj jo sploh gane? Če ne jok, ne smeh,
brezčutna skala v mojih je očeh.

*

Rad vidim, da na svoji vezenini
primerjaš se s čebelo in da mene
s pogoltnim pajkom, ki preži v bližini,
da iz zasede nanjo se požene.
Tako zašla zdaj v zanke zapletene
si ljubega sovražnika in sila
ljubezni zmerom bolj in bolj te žene
v veži, ki se ne boš jih več rešila.
A kot si to vezenje obrobila
s kovačnikom in vrtnico dišečo,
tako čez čas z užitki bo krasila
premnoga radost tvojo sladko ječo.
In v večnem miru od tedaj živela
drug z drugim bosta pajek in čebela.

*

Zapisal v pesek njeno sem ime,
a val prišel je in ga spral z obale,
še vdrugo sem napisal, a vodé
so s plimo kmalu ves moj trud izprale.
»Zaman«, so njene ustnice dejale,
»le jalov trud, da smrti kdo izvil
bi smrtno stvar, saj me, kot vse ostale
posrka prst in čas bo ime prekril.
»Ni res«, ji rečem, »vsak je umrljiv,
in kar živi, umre in bo sprhnelo,
a tvojo hvalo bo moj stih slavil,
še v raju tvoje bo ime slovelo.
Ko smrt ves svet zdrobi, ljubezen naju
v življenje novo združila bo v raju.

*

Kot grlica, ki z veje ogolele
za svojim parom toži in gorjé

pretaka brídko v pesmi osamele,
saj ljubi njen mudi se bogve kje,
tako jaz sam, ves zapuščen brez nje,
v samoti svojo drago objokujem
in gledam le, ko romam kdo ve kje,
da v tožbah prav kot grlica žalujem.
Vsa radost, ki tostran nebes domuje
me ne utolaži, le pogled oči,
ki radosten in blag razveseljuje
in gane vse — bogove in ljudi.
Teman je dan brez te luči blesteče,
in smrt življenje, ki vení brez sreče.